

HANDBOEK NOTARIEEL ONDERNEMINGSRECHT
VERENIGING, COÖPERATIE EN ONDERLINGE
WAARBORGMAATSCHAPPIJ

Onder redactie van:

Mr. dr. B. Snijder-Kuipers
Prof. mr. G.J.C. Rensen

 Wolters Kluwer
Deventer – 2019

VOORWOORD

*Günther Rensen en Birgit Snijder-Kuipers*¹

Voor u ligt het tweede deel in de serie van het Handboek notarieel ondernemingsrecht. Dit deel gaat over de vereniging, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij. Het zijn rechtsvormen waarover in iedere notariële ondernemingsrechtpraktijk wordt geadviseerd en die in de maatschappij een belangrijke rol vervullen.

In het systeem van het rechtspersonenrecht zoals opgenomen in Boek 2 BW, is de vereniging de grondvorm van deze rechtsvormen. De coöperatie en de onderlinge waarborgmaatschappij waren tot 1 januari 1989 species van de vereniging. De overgang tussen deze vereniging, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij was toen nog fluïde en niet afhankelijk van formele kenmerken.²

“De coöperatieve vereniging en de onderlinge waarborgmaatschappij zijn verenigingen die bepaalde kenmerken hebben. Verliezen zij die, dan zijn de regels voor gewone verenigingen weer van toepassing; neemt een gewone vereniging de kenmerken aan, dan komt zij onder de regels voor coöperaties of onderlingen te vallen. Op andere wijze blijkt zulk een overgang niet.”

Vanaf 1 januari 1989 zijn de coöperaties en onderlinge eigen rechtsvormen, maar tot op de dag van vandaag kan hun verenigingsrechtelijke achtergrond nog worden afgeleid uit de eerste zin van de wettelijke omschrijvingen van de coöperatie en onderlinge, namelijk: ‘De coöperatie is een bij notariële akte als coöperatie opgerichte vereniging’ respectievelijk: ‘De onderlinge waarborgmaatschappij is een bij notariële akte opgerichte vereniging’. Dit is wat misleidend, omdat het juist geen verenigingen zijn maar zelfstandige rechtsvormen. De minister lichtte het destijds als volgt toe:³

“In de omschrijving wordt tot uiting gebracht dat de coöperatie en de onderlinge waarborgmaatschappij rechtsvormen zijn met verenigingskarakter. Van deze grondvorm zijn zij eigen varianten. In de omschrijving in lid 1 en lid 2 worden de coöperaties en

1 Prof. mr. G.J.C. Rensen is hoogleraar Ondernemingsrecht, Universiteit Utrecht en als kandidaat-notaris/PSL werkzaam bij Allen & Overy te Amsterdam. Mr. dr. B. Snijder-Kuipers is kandidaat-notaris bij De Brauw Blackstone Westbroek te Amsterdam, universitair docent Rijksuniversiteit Groningen en fellow Onderzoekcentrum Onderneming & Recht Radboud Universiteit Nijmegen.

2 *Kamerstukken II* 1986/87, Invoering van de structuurregeling voor grote coöperaties en voor grote onderlinge waarborgmaatschappijen, 19775, nr. 3, p. 3.

3 *Kamerstukken II* 1986/87, 19775, nr. 3, p. 9.

onderlingen daarom nog wel als vereniging aangeduid, maar elders wordt het woord «vereniging» niet meer gebruikt ter aanduiding van een coöperatie of onderlinge, omdat de coöperatie en de vereniging in het vervolg afzonderlijke rechtsvormen zullen zijn, en geen verenigingen meer in de zin van titel 2.”

Dat het verenigingskarakter nog sterk aanwezig is, blijkt vooral uit de overeenkomstige toepassing van nagenoeg het volledige verenigingsrecht in de schakelbepaling van art. 2:53a lid 1 BW.

Op 1 juli 2019 waren er in het handelsregister 130.122 verenigingen, 8.652 coöperaties en 247 onderlinge waarborgmaatschappijen ingeschreven.⁴ Waar de vereniging en coöperatie al jaren in aantal toenemen, zien we bij de onderlinge waarborgmaatschappij juist een dalende trend. Onderlingen worden vaak omgezet in N.V.'s of coöperaties die aandelen houden in een (of meer) N.V.'s waarin het verzekeringsbedrijf van de onderlinge dan wordt ondergebracht. De dalende trend in het aantal onderlingen lijkt mede verband te houden met schaalvergroting bij verzekeraars. De toezichthouder op verzekeraars, DNB, stuurt daar ook op aan.

De toename van het aantal coöperaties in de afgelopen tien tot vijftien jaar laat zich voor een deel verklaren door het aantal coöperaties dat tot een paar jaar geleden nog veelvuldig werd opgericht in houdster- en financieringsstructuren. De coöperatie werd in deze context vooral gekozen om fiscale redenen. Door een wijziging van de fiscale wetgeving per 1 januari 2018, die er kort gezegd op neerkomt dat alleen reële coöperaties niet-inhoudingsplichtig zijn bij het doorgeven van dividenden die zij vanuit dochtermaatschappijen ontvangen, zal de coöperatie in deze context vermoedelijk terrein verliezen. Aan de populariteit van de coöperatie in andere moderne toepassingen lijkt echter voorlopig nog geen einde te komen. Daarbij kan gedacht worden aan de vele coöperaties die actief zijn in de duurzame energiesector, maar ook aan de zorgsector en aan lokaal gedreven burgerinitiatieven tot bijvoorbeeld het organiseren van zorg of andere hulp. Wij verwachten verder dat de coöperatie een vlucht zal nemen in de zogenaamde platformeconomie.⁵

Wat betreft het aantal verenigingen zien wij geen redenen om aan te nemen dat de gestage groei daarvan zal afnemen. Het bevolkingsaantal in Nederland groeit alleen maar (in 2018 groeide de Nederlandse bevolking naar schatting met 104.000 inwoners)⁶ en de neiging van de mens om zich te verenigen, zal blijven bestaan.

4 Bron: KVK.

5 Zie ook *Het Financieele Dagblad* 18 februari 2019, ‘Samenwerking in coöperatie kan zzp’ers hoger tarief opleveren’.

6 Zie www.cbs.nl. Nederland telde per 1 januari 2019 bijna 17.3 miljoen inwoners.

Een en ander betekent volgens ons dat de notaris het verenigingsrecht (in brede zin) niet kan laten versloffen. Sterker nog, de notaris zal zich er nog eens extra in moeten verdiepen, omdat er een aantal aanzienlijke wijzigingen op stapel staan. Deze worden ingegeven door het wetsvoorstel bestuur en toezicht rechtspersonen,⁷ dat, zoals het er nu naar uitziet, op 1 januari 2020 in werking zal treden. Aanvankelijk ging dit voorstel uit van het zoveel mogelijk uniformeren van bepalingen over bestuur en toezicht van alle privaatrechtelijke rechtspersonen, in Titel 1 van Boek 2 BW. Bij nota van wijziging⁸ is deze rigoureuze wijziging in de opzet van Boek 2 BW verlaten en is gekozen voor een behandeling van de desbetreffende onderwerpen per rechtsvorm, zoals ook nu het geval is. Dat betekent voor de ‘verenigingsachtigen’ die in dit boek centraal staan, dat de wijzigingen vooral in titel 2 van Boek 2 BW zullen worden verwerkt. Door de hiervoor genoemde schakelbepaling gelden ze dan ook voor de coöperatie en de onderlinge waarborgmaatschappij. De belangrijkste veranderingen betreffen:

- de introductie van een wettelijke basis voor de raad van commissarissen bij de vereniging (art. 2:47 en 2:47a BW);
- de introductie van een wettelijke basis voor het one-tierbestuursmodel (art. 2:44a BW), ook voor de coöperatie en onderlinge die zijn onderworpen aan de structuurregeling (art. 2:63k BW); en
- de uitbreiding van de regelingen inzake aansprakelijkheid van bestuurders en commissarissen (art. 2:50a BW).

In dit boek zijn deze wijzigingen verwerkt, maar wordt nog wel geschreven over het wetsvoorstel omdat ten tijde van afsluiting van het boek het wetsvoorstel nog niet door de Eerste Kamer was aangenomen.

In dit boek ligt, zoals gezegd, de nadruk op de vereniging. Daarbij komen de organen uitgebreid aan bod. In hoofdstuk 3 gaan Niek Zaman en Jelle Nijland in op de algemene vergadering, terwijl het bestuur centraal staat in het door Ella Gepken-Jager geschreven hoofdstuk 4. Harold Koster besteedt in hoofdstuk 5 aandacht aan het interne toezicht, maar ook aan vormen extern toezicht in sectorale regelgeving. Daarnaast komen de coöperatie en de onderlinge ook meer gedetailleerd aan de orde. Zo staan de hoofdstukken 1 en 2, beide geschreven door Joost Kemperink en Martine Oving, volledig in het teken van meer algemene respectievelijke fiscale aspecten rondom de coöperatie. Hoofdstuk 6 gaat over het structureren van coöperaties, onder meer in de context van een groep; dit hoofdstuk is geschreven door Manon Cremers

7 Wijziging van het Burgerlijk Wetboek in verband met de uniformering en de verduidelijking van enkele bepalingen omtrent het bestuur en de raad van commissarissen van rechtspersonen (Wet bestuur en toezicht rechtspersonen), behandeld onder *Kamerstukken* 34491.

8 *Kamerstukken II* 2018/19, 34491, nr. 7.

en Eline Holtman. Hoofdstuk 7, van de hand van Ger van der Sangen, gaat over het vermogen en de financiering van de coöperatie. De toepassing van enkele meer algemene leerstukken op verenigingen, coöperaties en onderlingen is het onderwerp van de laatste vier hoofdstukken. Zo gaat het in hoofdstuk 8 over structuurwijzigingen, in het bijzonder statutenwijziging en rechtsvormwijziging. Dat hoofdstuk is geschreven door Martin van Olfen en Birgit Snijder-Kuipers. Hoofdstuk 9 beschrijft verschillende aspecten rondom juridische fusie en splitsing en is geschreven door Harold Koster en Maarten Verbrugh. Wino van Veen zoomt in hoofdstuk 10 nader in op grensoverschrijdende herstructurering. Bij het onderwerp jaarverslaggeving wordt door Nelleke Krol en Qury van Vliet stilgestaan in hoofdstuk 11. Tot slot behandelt Günther Rensen in hoofdstuk 12 de ontbinding en vereffening van vereniging, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een praktische wenk in de vorm van bijvoorbeeld een statutaire bepaling of een stroomschema en een overzicht van relevante literatuur en jurisprudentie. De tekst van dit handboek is afgesloten op 31 mei 2019.

De opzet van dit tweede deel in de serie Handboek notarieel ondernemingsrecht is zoveel mogelijk gelijk aan dat van het eerste deel. Ook dit deel beoogt niet een volledig overzicht te geven van alle denkbare bepalingen, noch om uitsluitend een praktisch handvat te bieden aan de notaris in de ondernemingsrechtpraktijk. Dit handboek richt zich op de meest voorkomende thema's van het notarieel ondernemingsrecht en bespreekt vanuit praktische invalshoek een aantal onderwerpen die in de dagelijkse praktijk regelmatig aan bod komen.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	V
Lijst van gebruikte afkortingen	XVII
Hoofdstuk 1. Coöperatie: samenwerking van leden	1
J.B.W.M. Kemperink en M.M. Oving	
1.1 Begrip coöperatie	1
1.2 Wettelijke definitie	2
1.3 Coöperatie niet bevoegd door een besluit overeenkomsten te wijzigen	14
1.4 Geeft 'krachtens overeenkomsten' niet weer wat er in werkelijkheid gebeurt?	16
1.5 Soorten coöperaties	18
1.6 Voorbeelden soorten coöperaties	20
1.7 Kapitaalcoöperatie	22
1.8 Personencoöperatie	39
1.9 Regeling beroep of bedrijf: in Boek 7 of in Boek 2?	48
1.10 Volgt uit de wettelijke doelstelling niet dat de leden daadwerkelijk winstgerechtigd moeten zijn?	50
1.11 Gebruikelijke vermogensvorming bij een coöperatie	53
1.12 Alternatieve vermogensvorming bij coöperaties	57
1.12.1 Eigen vermogen	57
1.12.2 Vreemd vermogen	60
1.13 Uittredingsvoorwaarden	61
1.14 Aansprakelijkheid leden bij ontbinding	62
1.15 Rechtsvorm coöperatie en het mededingingsrecht	63
1.16 Statutaire bepaling	65
Hoofdstuk 2. Fiscale aspecten van de coöperatie	67
J.B.W.M. Kemperink en M.M. Oving	
2.1 Inleiding	67
2.2 Vennootschapsbelastingplicht van de coöperatie	68

2.3	Marktconforme ledenvergoeding uitgangspunt voor fiscale winstbepaling	68
2.4	Voorkoming meervoudige heffing van winstbelasting	69
2.5	Verlengstukwinstregeling	70
2.5.1	Jaarwinstuitdelingen onder voorwaarden aftrekbaar	70
2.5.2	Kritiek van Van der Geld/Verburg op deze belastingfaciliteit en de reacties daarop	70
2.5.3	Voorwaarden voor de aftrekbaarheid van de jaarwinstuitdelingen	72
2.5.4	Mate van toepassing van de verlengstukwinstregeling afhankelijk van formule	75
2.5.5	Verlengstukwinstregeling als leden-natuurlijke personen geen ondernemer zijn?	75
2.5.6	Kwalificeren stockdividenden als verlengstukwinstuitdelingen?	76
2.5.7	Analyse van het arrest d.d. 17 maart 1999 van de Hoge Raad	77
2.6	Fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting	92
2.7	Aanmerkelijkbelang-/gebruikelijkkloon- en terbeschikkingstellingsregeling leden	92
2.8	Standaardvoorwaarden geruisloze omzetting van onderneming in een coöperatie	93
2.9	Coöperaties en dividendbelasting	93
2.10	Conclusie	94

Hoofdstuk 3. De algemene vergadering 103

D.F.M.M. Zaman en J. Nijland

3.1	Samenstelling en bevoegdheden van de algemene vergadering	103
3.1.1	Algemene vergadering (bijeenkomst en orgaan)	103
3.1.2	Ledenraad (bijeenkomst en orgaan)	104
3.1.3	Bijeenroeping algemene vergadering en oproeping leden	106
3.1.4	Bevoegdheden algemene vergadering	107
3.1.5	Bevoegdheden ledenraad	108
3.1.6	Referendum	108
3.1.7	Jaarrekening. Commissies	109
3.2	Stemrecht en vergaderrecht	110
3.2.1	Leden	110
3.2.2	Niet-leden. Minderjarige leden. Volmacht	110
3.2.3	Lid-rechtspersoon	111
3.2.4	Meervoudig stemrecht	111
3.3	Besluitvorming	112
3.3.1	Wijze van stemming. Vrucht van onderling overleg	112
3.3.2	Elektronisch stemmen	112
3.3.3	Gekwalificeerde meerderheid en quorum	113

3.3.4	Nietige en vernietigbare besluiten. Bekrachtiging en bevestiging. Herroeping en intrekking	114
3.3.5	Voorzitter en secretaris. Notulen of notarieel proces-verbaal	115
3.4	Vereniging (coöperatie) met afdelingen	117
3.4.1	Inleiding	117
3.4.2	De afdeling zonder rechtspersoonlijkheid ex art. 2:41a BW	118
3.4.3	De afdeling met rechtspersoonlijkheid	119
3.4.4	De koppeling tussen de vereniging, de afdeling en het lidmaatschap	120
3.5	De federatie	121
3.5.1	Gevolgen rechtspersoon als lid	121
3.5.1.1	Ledenvergadering van de federatie	121
3.5.1.2	Bestuursbenoeming en stemrecht bij de federatie	122
3.5.2	Verhouding afdelingenstructuur en federatie	123
3.5.3	Federaties in de praktijk	124
3.6	Slot	125
	Hoofdstuk 4. Het bestuur	129
	E.E.G. Gepken-Jager	
4.1	Taak en bevoegdheid	129
4.2	Benoeming, ontslag en schorsing van bestuurders	133
4.2.1	Benoeming van bestuurders	133
4.2.2	Benoeming door niet-leden	135
4.2.3	Bindende voordracht	135
4.2.4	Benoeming buiten vergadering	137
4.2.5	Direct extern werkende besluiten	138
4.2.6	Ongeldige benoeming	139
4.3	Ontslag en schorsing van bestuurders	140
4.4	Verenigingsrechtelijke en arbeidsrechtelijke relatie bestuurder	141
4.5	Interne aansprakelijkheid	142
4.6	Financiële verantwoording	144
4.7	Vertegenwoordiging	147
4.7.1	Vertegenwoordigingsbevoegdheid	147
4.7.2	Omvang van de vertegenwoordigingsbevoegdheid	148
4.7.3	Wettelijke beperkingen van de vertegenwoordigingsbevoegdheid	150
4.7.4	Tegenstrijdig belang	152
4.7.5	Derden te goeder trouw	155
4.7.6	Bibolini-arrest	156
4.7.7	Onrechtmatige daad	159
4.7.8	Misbruik van bevoegdheid	159

4.7.9	Vertegenwoordiging door anderen dan bestuurders	161
4.7.10	Volmachtverlening aan bestuurders	163
Hoofdstuk 5. Toezicht		171
H. Koster		
5.1	Inleiding	171
5.1.1	Algemene opmerkingen	171
5.1.2	Wetsvoorstel Bestuur en toezicht rechtspersonen	173
5.2	Intern toezicht	176
5.2.1	Raad van commissarissen	176
5.2.2	One-tierbestuursmodel	179
5.3	Taken en bevoegdheden interne toezichthouders	180
5.4	Sectorale regelgeving	182
5.5	Aansprakelijkheid interne toezichthouders	185
5.6	Extern toezicht	187
5.7	Conclusie	189
Hoofdstuk 6. Structuren en bestuursmodellen		193
M.A.J. Cremers en E. Holtman		
6.1	Soorten coöperaties in diverse structuren	193
6.1.1	Structuur met een traditionele coöperatie	194
6.1.2	Structuur met een houdstercoöperatie	197
6.1.3	Structuur met een investeringscoöperatie	204
6.1.4	Enkele coöperaties onder de loep	208
6.1.5	Illustraties ten behoeve van hoofdstuk 6	216
6.2	Coöperatie met één lid?	217
6.3	Structuurregime	218
6.3.1	Verplichting tot opgave en implementatie structuurregeling	218
6.3.2	Structuurregeling coöperaties vs. structuurregeling kapitaalvennootschappen	220
6.3.3	Benoemingsregeling commissarissen (telescoopsysteem)	221
6.3.4	Vrijstellingen voor de toepassing van het structuurregime	223
Hoofdstuk 7. Vermogensbescherming bij de coöperatie		235
G.J.H. van der Sangen		
7.1	Inleiding	235
7.2	Vermogensbescherming – algemeen	236

7.3	Klassieke benadering van vermogensbescherming = bescherming van crediteuren	240
7.4	Rechtskarakter van de coöperatie	243
7.5	Technieken om het vermogen van de coöperatie te beschermen	246
7.6	Coöperatie als doel gebonden rechtspersoon	251
7.7	Overdracht van activa	253
7.8	De rol van gebonden reserves	255
7.9	Conclusie	257
Hoofdstuk 8. Structuurwijziging		265
M. van Olffen en B. Snijder-Kuipers		
8.1	Inleiding	265
8.2	Oprichting	266
8.2.1	Wettelijke regeling	266
8.2.2	Meerzijdige oprichtingshandeling	271
8.2.3	Minimum inhoud van statuten	271
8.2.4	Taal van de akte	272
8.2.5	Rechtspersoon i.o.	275
8.2.5.1	Hoofdelijke verbondenheid	275
8.2.5.2	Identiteitseis	276
8.3	Statutenwijziging	277
8.3.1	Algemeen	277
8.3.2	Quorum, meerderheid en (geldige) stemmen	279
8.3.3	Akte van statutenwijziging	283
8.4	Structuurcoöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij	284
8.5	Rechtsvormwijziging als vorm van herstructurering	286
8.5.1	Besluitvorming	288
8.5.1.1	Besluit tot statutenwijziging	289
8.5.1.2	Besluit tot rechtsvormwijziging	290
8.5.2	Lidmaatschap	290
8.5.3	Aandeelhouderschap	293
8.5.4	Schuldeisersbescherming	294
8.5.5	Specifieke rechten	295
8.5.6	Stappenplan	296
8.6	Herstructurering en zekerheidsrechten	298

Hoofdstuk 9. Juridische fusie en splitsing	303
H. Koster en M.A. Verbrugh	
9.1 Inleiding	303
9.2 Geoorloofde fusies en splitsingen	304
9.3 Procedure	306
9.4 Lidmaatschap	311
9.5 Vermogen	313
9.6 Bescherming schuldeisers	315
9.7 Vernietiging	318
9.8 De rol van de notaris	320
9.9 Conclusie	321
 Hoofdstuk 10. Grensoverschrijdende fusie, splitsing en omzetting	 327
W.J.M. van Veen	
10.1 Inleiding	327
10.2 Grensoverschrijdend herstructureren en het Unierecht	329
10.3 Vrijheid van vestiging voor vereniging, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij	333
10.4 Implicaties van toepasselijkheid van de vrijheid van vestiging	337
10.4.1 Directe werking van het Unierecht	337
10.4.2 De beschikbare herstructureringsvarianten	338
10.4.3 Eisen aan de rechtspersonen die aan de fusie of splitsing deelnemen	339
10.4.4 Vermogensrechtelijke implicaties	341
10.5 Procedure en voorschriften	342
10.5.1 Grensoverschrijdende fusie en splitsing	342
10.5.1.1 De voorbereidende fase: pre-fusie/splitsingsvoorschriften	342
10.5.1.1.1 Algemeen	342
10.5.1.1.2 Vorm- en taalvoorschriften	343
10.5.1.1.3 Andersoortige vreemdrechtelijke vereisten	345
10.5.1.1.4 Bescherming crediteuren en (minderheids)leden	345
10.5.1.1.5 Publicatie	346
10.5.1.1.6 Structuurcoöperatie/onderlinge waarborgmaatschappij en de WRW	346
10.5.1.2 Voltooiing van de grensoverschrijdende fusie/splitsing	347

10.5.2	Grensoverschrijdende omzetting	349
10.5.2.1	De pre-omzettingsvoorschriften	349
10.5.2.2	De outbound omzetting	350
10.5.2.2.1	Vereisten vooraf; opinie deskundige	351
10.5.2.2.2	Omzettingsvoorstel en toelichting	352
10.5.2.2.3	Deponering en aankondiging	353
10.5.2.2.4	Verzetstermijn; akte van non-verzet	353
10.5.2.2.5	Goedkeuring omzetting; statutenwijziging	355
10.5.2.2.6	Van kracht worden omzetting; attest; uitschrijving handelsregister	356
10.5.2.3	De inbound omzetting	356
10.6	Conclusie	357
Hoofdstuk 11. Jaarverslaggeving		363
A.N. Krol en Q.H. van Vliet		
11.1	Inleiding	363
11.2	Administratie- en bewaarplicht	364
11.3	Interne financiële verantwoording	365
11.3.1	Niet onder Titel 9 vallende verenigingen	367
11.3.2	Titel 9-vereniging, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij	368
11.3.3	Decharge	370
11.4	Externe financiële verantwoording	371
11.4.1	Jaarrekening	372
11.4.2	Bestuursverslag	375
11.4.3	Overige gegevens	376
11.4.4	Openbaarmaking	377
11.5	Vrijstellingen op basis van omvang	378
11.5.1	Criteria	378
11.5.2	Vrijstellingen	381
11.6	Consolidatie	383
11.7	Eigen vermogen en uitkeringen	386
11.7.1	Eigen vermogen en wettelijke reserves	386
11.7.2	Uitkeringen	389
11.8	Sancties	390
11.8.1	Aansprakelijkheid jegens de rechtspersoon	390
11.8.2	Aansprakelijkheid in het geval van faillissement	391
11.8.3	Strafrechtelijke aansprakelijkheid	393
11.8.4	Ontbinding door de Kamer van Koophandel	393

11.9	Sectorwetgeving	394
11.9.1	Zorginstellingen	394
11.9.2	Woningcorporaties	397
	Hoofdstuk 12. Ontbinding en vereffening	405
	G.J.C. Rensen	
12.1	Inleiding	405
12.2	Eerste luik: ontbinding en vereffening	405
12.2.1	Besluitvorming	405
12.2.2	Ontbinding van rechtswege	407
12.2.3	Ontbinding door de Kamer van Koophandel	409
12.2.4	Verbodenverklaring en ontbinding door de rechter	410
12.2.5	Ontbinding door de rechter	413
12.2.6	Vereffening	415
12.2.6.1	Algemeen	415
12.2.6.2	Coöperatie/onderlinge waarborgmaatschappij met W.A./B.A.-regime	416
12.3	Tweede luik: bijzonderheden	419
12.3.1	Herroeping ontbindingsbesluit	419
12.3.2	Turboliquidatie	421
12.3.3	Heropening van de vereffening	422
12.3.4	Materiële liquidatie	424
12.3.5	De onderlinge waarborgmaatschappij met een in aandelen verdeeld kapitaal	427
12.3.6	Herstructurering van een vereniging i.l.	429
12.4	Conclusie	430
	Trefwoordenregister	435

Hoofdstuk 1

COÖPERATIE: SAMENWERKING VAN LEDEN

J.B.W.M. Kemperink en M.M. Oving¹

1.1 Begrip coöperatie

Voor een goed begrip van de rechtspersoon coöperatie onderstaand ter inleiding enkele sterk relativiserende opmerkingen over de definitie van de coöperatie van Meijers, de grondlegger van onder meer BW Boek 2, Titel 1, Algemene bepalingen, Titel 2, Verenigingen en Titel 3, Coöperaties en Onderlinge waarborgmaatschappijen.

“Een goede definitie te geven van een coöperatieve vereniging zal wel steeds een onmogelijkheid blijven. Daarvoor heeft het spraakgebruik nu eenmaal te willekeurig met het woord coöperatie omgesprongen. (...) Maar zelfs al ware het mogelijk al datgene, wat coöperatie genoemd wordt, onder één begrip te brengen, dan nog viel de wetenschappelijke waarde van dat begrip zeer te betwijfelen. De verbruikcoöperatie² bijvoorbeeld heeft zo bitter weinig gemeen met de middenstandcoöperatie, dat, met beide onder één begrip te brengen toch niet veel gewonnen is.”³ (...)

“Het beste zou men wellicht doen met de gansche uitdrukking coöperatie af te schaffen, er slechts op te wijzen, hoe in de 19de eeuw zoowel bij ondernemers als bij arbeiders een streven naar samenwerking ontstaan is.⁴ Bij ondernemers en consumenten leidt dit vereend optreden o.a. tot het uitschakelen van tusschenpersonen en het zelf uitoefenen van het bedrijf, vroeger door deze laatsten uitgeoefend, bij de arbeiders o.a. tot pogingen, om zelf als ondernemers op te treden.”⁵

-
- 1 Mr. dr. J.B.W.M. Kemperink, 1983-2004 partner E&Y Belastingadviseurs, 1990-2013 onderzoeker/docent ondernemingsrecht RUG, 1997-2004 buitengewoon hoogleraar vergelijking ondernemingsvormen Universiteit Nyenrode, 2004-2019 partner dfb adviesgroep, 2014-2019 partner Crowe Foederer.
Mr. M.M. Oving, 2000-2004 fiscaal jurist E&Y Belastingadviseurs, 2004-2019 partner dfb adviesgroep, 2014-2019 partner Crowe Foederer.
 - 2 J.N. Japikse, *Een strijd tegen de verbruikcoöperatie*, 1905, zie p. 1 e.v., p. 48 e.v. Deze noot is door de auteurs in de tekst opgenomen.
 - 3 E.M. Meijers, *Landbouwcoöperatie in Nederland*, 1907, p. 5 en p. 6. Zie ook P.J. Dortmund, *De coöperatie; van vereniging naar houdstermaatschappij en beursrechtspersoon*, 1991, p. 10.
 - 4 M.W.F. Treub, *Over Coöperatie*, 1898, p. 3 e.v. Deze noot is door de auteurs in de tekst opgenomen.
 - 5 E.M. Meijers, *Landbouwcoöperatie in Nederland*, 1907, p. 6.

“Met philanthropie, met liefdadigheid heeft de coöperatie niets te maken. De coöperatie doet geen beroep op des menschen naastenliefde, maar op zijn eigenliefde; zij vraagt de menschen niet, op hunne kosten het welzijn van anderen te bevorderen, maar in vereeniging met anderen te zorgen voor eigen welzijn. ... In de coöperatieve vereeniging wordt het belang van den één niet bevorderd *op kosten van*, maar *te gelijk met* dat van den ander.”⁶

Niettenstaande de constatering dat een goede definitie van de coöperatie te geven steeds wel een onmogelijkheid zal blijven, gaat dit hoofdstuk toch in op de volgende onderwerpen, waaronder de wettelijke definitie, onder vermelding van de aangegeven indeling.

- 1.1 Begrip coöperatie
- 1.2 Wettelijke definitie
- 1.3 Coöperatie niet bevoegd door een besluit overeenkomsten te wijzigen
- 1.4 Geeft ‘krachtens overeenkomsten’ niet weer wat er in werkelijkheid gebeurt?
- 1.5 Soorten coöperaties
- 1.6 Voorbeelden soorten coöperaties
- 1.7 Kapitaalcoöperatie
- 1.8 Personencoöperatie
- 1.9 Regeling beroep of bedrijf: in Boek 7 of in Boek 2
- 1.10 Volgt uit de wettelijke doelstelling niet dat leden daadwerkelijk winstgerechtigd zijn?
- 1.11 Gebruikelijke vermogensvorming bij een coöperatie
- 1.12. Alternatieve vermogensvorming bij coöperaties
 - 1.12.1 Eigen vermogen
 - 1.12.2 Vreemd vermogen
- 1.13 Uittredingsvoorwaarden
- 1.14 Aansprakelijkheid leden bij ontbinding
- 1.15 Rechtsvorm coöperatie en het mededingingsrecht
- 1.16 Statutaire bepaling

1.2 Wettelijke definitie

Alvorens in te gaan op de wettelijke definitie van de coöperatie eerst een aantal opmerkingen vooraf over de opzet van de vigerende wetgeving.

⁶ M.W.F. Treub, *Over Coöperatie*, 1898, p. 8.

De artikelen in de eerste drie titels van Boek 2 BW zijn van toepassing op de coöperatie:

Titel 1 Algemene bepalingen

Titel 2 Verenigingen, uitgezonderd de art. 2:26 lid 3 BW en art. 2:44 lid 2 BW, voor zover

Titel 3 Coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen daarvan niet afwijken.

Met andere woorden:

Kennis van de artikelen in Titel 3 ‘Coöperaties’ is *steeds vereist* om te kunnen vaststellen in hoeverre de artikelen over de vereniging wel of niet op de coöperatie van toepassing zijn!

Verbod om winst onder de leden van een vereniging te verdelen, opgenomen in genoemd art. 2:26 lid 3 BW, is niet van toepassing op de coöperatie.⁷ Dit verbod is terug te voeren op de zienswijze van Minister Van Lynden van Sandenburg. “(...)

7 “(...) een coöperatieve vereniging beoogt echter winst te maken ten behoeve van haar leden en niet ten behoeve van de rechtspersoon en is daarom meer een maatschap dan aan een zedelijk lichaam verwant (...)” aldus F.M. Huussen-De Groot, *Rechtspersonen in de 19^e eeuw*, p. 106/107, aansluitend de volgende passage, voorkomende in ‘Bijlagen van het verslag der handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1874/75’, citerend: “Nu schijnt het niet twijfelachtig, dat bij de coöperatie de winst behaald wordt ten behoeve van de coöperators zelve, niet ten behoeve van de rechtspersoon, want juist daarin ligt hare reden van bestaan, en daarmee vervalt een zelfstandig belang van het lichaam, afgescheiden van de persoonlijke belangen der coöperators, dat vereischt wordt om het ligchaam te kunnen brengen onder de zedelijke lichamen.” Voorstelbaar is dat na introductie van het vennootschappelijk belang door Maeijer in zijn oratie over *Het belangenconflict in de naamloze vennootschap* ook wat genuanceerder gedacht gaat worden over het (zelfstandig) belang van de coöperatie, maar daarbij mag niet uit het oog verloren worden dat expliciet in de wettelijke definitie van de coöperatie staat het (doen) uitoefenen van het bedrijf ten behoeve van de leden! Vergelijk S.E. van der Waals, *De optimale rechtsvorm voor de samenwerking in het beroep, Confectie of maatpak?*, VHI 139: “Volgens Raaijmakers maakt dit instrumentele karakter de coöperatie (zelfs) ondergeschikt aan haar leden. Het belang van de leden is en blijft duidelijk bepalend voor de inrichting van de rechtspersoon en het handelen van haar organen. Hiermee nemen de belangen van de leden van een coöperatie een belangrijkere plaats in dan de belangen van aandeelhouders van een B.V. of N.V. De institutionele leer is daarmee niet van zelfsprekend van toepassing op de coöperatie. Hoewel de norm van het (hiervoor besproken) vennootschappelijk belang bij de coöperatie hetzelfde is als bij de N.V. en de B.V. (het belang van de organisatie en de met haar betrokken onderneming), is de inkleuring ervan anders: ‘Het instrumentale karakter van de coöperatie maakt dat de belangen van de leden prevaleren boven andere belangen. Van bestuurdersautonomie zou dan geen sprake zijn; het bestuur dient, evenals de coöperatie zelf, haar leden.’ (...) Hierbij geldt wel dat het bestuur de belangen van alle leden in acht moet nemen; indien Cancun om een coöperatie had gedraaid, had het oordeel van de Hoge Raad ten aanzien van het verwaarlozen van de belangen van een bepaald lid niet anders geluid”, p. 161. In de bijbehorende noot wordt verwezen naar M.B.A. Verstraten, ‘De coöperatieve joint venture’, *Ondernemingsrecht*, 2016/47, p. 223.

wanneer een vereniging in de zin van de wet van 1855 beoogt winst te behalen, dan is die winst bestemd voor het zedelijk lichaam.”⁸ Duidelijker kan het onderscheid tussen coöperatie en vereniging niet aangegeven worden: zie ook de inhoud van de noten 6 en 7.

Zonder dat dit uit de statuten hoeft voort te vloeien, is het bestuur van een coöperatie bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten tot verkrijging, vervreemding en bezwaring van registergoederen, en tot het aangaan van overeenkomsten waarbij zij zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt, en tot het aangaan van overeenkomsten waarbij zij zich tot zekerheidsstelling voor een schuld van een ander verbindt.

In dit verband zij verder nog opgemerkt dat op de met de leden te sluiten overeenkomsten vanzelfsprekend het overeenkomstenrecht van het BW van toepassing is voor zover het bepaalde in genoemde Titels 1, 2 en/of 3 van Boek 2 BW niet anders aangeeft.

Ingaand op de *wettelijke* definitie van de coöperatie, art. 2:53 BW, voorkomend in genoemde Titel 3, geeft de volgende ruime omschrijving:

- “1. De coöperatie is een bij notariële akte als coöperatie opgerichte vereniging. Zij moet zich blijkens de statuten ten doel stellen in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden te voorzien krachtens overeenkomsten, anders dan van verzekering, met hen gesloten in het bedrijf dat zij te dien einde te hunnen behoeve uitoefent of doet uitoefenen.
2. (...).
3. De statuten van een coöperatie kunnen haar veroorloven overeenkomsten als die welke zij met haar leden sluit, ook met anderen aan te gaan; (...).
4. Indien een coöperatie (...) de in het vorige lid bedoelde bevoegdheid uitoefent, mag zij dat niet in een zodanige mate doen, dat de overeenkomsten met de leden slechts van ondergeschikte betekenis zijn.”

Weergegeven lid 1 karakteriseert de coöperatie als een *als coöperatie* opgerichte vereniging.

Sinds deze karakterisering ‘*als coöperatie* opgerichte vereniging’ (1989) ligt het voor de hand niet meer te spreken van een coöperatieve *vereniging*, laat staan van een ‘*vereniging* op coöperatieve grondslag’.

⁸ F.M. Huussen-De Groot, *Rechtspersonen in de 19^e eeuw*, p. 106.

Niettemin noemt de vigerende Wet op de vennootschapsbelasting 1969 in art. 2 lid 1 sub b als binnenlandse belastingplichtigen niet alleen de in Nederland gevestigde coöperaties maar ook nog steeds de *verenigingen* op coöperatieve grondslag.

Zoals boven aangegeven, geldt voor een vereniging het verbod winst onder de leden te verdelen, terwijl het verdelen van winst onder de leden van een coöperatie juist voortvloeit uit de wettelijke definitie van de coöperatie!

De in de benaming ‘*vereniging* op coöperatieve grondslag’ voorkomende zinsnede ‘op coöperatieve grondslag’ botst daarom frontaal met het voor de vereniging geldende verbod winst onder haar leden te verdelen en is daarom in strijd met de wet.

Op verzoek van een belanghebbende of het openbaar ministerie ontbindt de rechtbank zo’n vereniging indien haar statuten niet aan de eisen van de wet voldoen of zij niet onder de wettelijke omschrijving van haar rechtsvorm valt. Beide gronden zijn, naar het lijkt, aan te voeren.

De rechtbank ontbindt de rechtspersoon evenwel niet, indien zij hem een termijn vergund heeft en hij na afloop daarvan een rechtspersoon is die aan de eisen van de wet voldoet.

Niet uit te sluiten is dat in zo’n geval het bepaalde in lid 1 van art. 2:20 BW eveneens van toepassing is: een rechtspersoon waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde⁹, wordt door de rechtbank op verzoek van het openbaar ministerie verboden verklaard en ontbonden.

Genoemde ontbindingen zijn eenvoudigweg te voorkomen door de naam adequaat te wijzigen.

Zo verdient ook aanbeveling te spreken over de flat(exploitatie)coöperatie in plaats van over coöperatieve flatexploitatie*vereniging*, gelet op de functie die zo’n coöperatie vervult: het exploiteren van een flat *ten behoeve van* haar leden. Zo’n coöperatie verdeelt de economische voordelen onder haar leden.¹⁰ Daarom past het woord ‘vereniging’ niet in de naam.

9 Zie nadere concretisering van dit begrip in art. 2 wetsvoorstel Verboden rechtspersonen: voor toepassing van het bestuursrechtelijk verbieden van rechtspersonen waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde worden gedragingen van zijn leden aan een rechtspersoon toegerekend, indien deze gedragingen:

- a. samenhangen met de werkzaamheid of het doel van de rechtspersoon;
- b. hebben plaatsgevonden in georganiseerd verband; en
- c. door de rechtspersoon worden geduld.

10 Zie in dit verband C.A.P. Driesen, *Lidmaatschapsrechten in een flatcoöperatie: weg ermee!*, 2013.

Bij lezing van de wettelijke definitie valt op dat de wet, anders dan bij andere privaatrechtelijke rechtspersonen in Boek 2 BW, bij de coöperatie evenals bij haar zus de onderlinge waarborgmaatschappij, het doel voorschrijft¹¹, zij het op een abstracte wijze. Zie hierna.

In zijn toelichting op de ruim omschreven wettelijke definitie stelt Meijers:

“Iedere soort van contract levert diensgevolge een bijzondere soort van coöperatie op. Al naar die aard van de met de leden gesloten overeenkomsten karakteriseert zich de coöperatieve vereniging.”¹²

Anders gezegd, *de aard* van de met de leden *gesloten overeenkomsten* bepaalt het karakter van de coöperatie. Uit de in de wettelijke omschrijving van de coöperatie voorkomende zinsnede ‘in behoeften van haar leden te voorzien krachtens overeenkomsten, anders dan van verzekering’ valt af te leiden dat er grote vrijheid¹³ bestaat ten aanzien van de met de leden te sluiten overeenkomsten: overeenkomsten anders dan overeenkomsten van verzekering zijn toegestaan. Wel moeten de met de leden te sluiten overeenkomsten stroken, rijmen met de wettelijke doelstelling economische voordelen voor de leden te behalen.

Bij de juridische benadering valt de coöperatie aan de hand van de met de leden te sluiten overeenkomsten te karakteriseren.

Economisch analyseert G.J. ter Woorst de coöperatie in zijn in 1966 verschenen proefschrift *Coöperatie als vorm van economische organisatie* op p. 46 als volgt:

“Een coöperatie is die vorm van economische organisatie, waarbij overigens zelfstandig blijvende economische subjecten, welke elkaar niet als concurrenten ervaren, één of meer gelijkgerichte economische functies of gedeelten daarvan gezamenlijk blijvend uitvoeren, teneinde het economisch resultaat van de betreffende economische subjecten te verbeteren.”

11 Vergelijk R.C.J. Galle, *De coöperatie*, p. 136, R.C.J. Galle, *De coöperatie in eigentijds perspectief*, p. 5.

12 Zie toelichting op art. 2.2.2.1. van het Ontwerp voor een Nieuw Burgerlijk Wetboek, waaruit art. 2:53 BW is voortgevloeid.

13 Wordt niet door iedereen zo beleefd: S.E. van der Waals, *De optimale rechtsvorm voor de samenwerking in het beroep. Confectie of maatpak?*, VHI 139, p. 274: “Het feit echter dat de interne organisatie van de coöperatie oorspronkelijk niet ontworpen is met het doel om de beroepsbeoefening te faciliteren, maakt haar naar mijn mening – in verhouding tot de maatschap – minder aantrekkelijk als rechtsvorm voor de samenwerking tussen beroepsbeoefenaren. Het zal hierdoor namelijk niet in alle gevallen even gemakkelijk zijn om vorm te geven aan de invulling van de dwingendrechtelijke wettelijke omschrijving van deze rechtsvorm (art. 2: 53 BW).”

Deze typering ligt in het verlengde van bovengenoemde juridische benadering, of beter gezegd, de juridische benadering sluit goed, om niet te zeggen naadloos, aan bij de weergegeven economische typering: de met de leden te sluiten overeenkomsten, de juridische vormgevingen bepalen *op welke wijze, in welke vorm, in welke mate* de economische samenwerking plaatsvindt om voordelen voor de leden te behalen. Het antwoord op de vraag wat met de leden overeengekomen is, bepaalt telkens wat voor soort coöperatie het is. Niet zozeer het instituut, de rechtspersoon coöperatie, maar veeleer de contractuele relatie met de leden karakteriseert de coöperatie. De praktijk leert, dat de Belastingdienst nog te weinig betekenis toekent aan concrete overeenkomsten waaruit ondernemersrisico's voor de leden voortvloeien. Uiteraard dienen de met de leden te sluiten overeenkomsten ook geoorloofd te zijn. Ongeoorloofd zijn zij wanneer zij door de wet verboden zijn of wanneer zij in strijd zijn met de goede zeden of met de openbare orde: zie o.a. art. 3:40 BW.¹⁴

De opvattingen van Meijers over het geven van een definitie van een coöperatie en zijn opmerkingen over allerlei soorten coöperaties¹⁵ hebben, naar valt aan te nemen, hem ertoe gebracht in Boek 2 BW te volstaan met het geven van een *abstracte* omschrijving van de coöperatie en niet, zoals in de coöperatiewetten van 1876 en 1925 was gebeurd, te komen met concrete voorbeelden van coöperaties.

Dé coöperatie, dat is onomstreden, bestaat niet. Coöperaties komen in verschillende verschijningsvormen voor. Bij iedere coöperatie vindt de samenwerking plaats op basis van de wet en afgesproken regels: rechten en verplichtingen die krachtens statuten, reglementen, besluiten en 'last but not least' overeenkomsten die voor de leden en de coöperatie casu quo de dochtermaatschappij gelden. Coöperaties werken nagenoeg niet met standaardstatuten, standaardreglementen en standaardovereenkomsten. De met de leden te sluiten contracten leveren het soort coöperatie op. De praktijk laat zien dat in het bedrijf dat een en dezelfde coöperatie uitoefent of doet uitoefenen, verschillende soorten van ledencontracten – kunnen – voorkomen om verschillende economische voordelen voor de leden te – kunnen – behalen.

Voortbordurend op boven geciteerde stelling van Meijers, "al naar die aard van de met de leden gesloten overeenkomsten karakteriseert zich de coöperatieve vereniging", betekent een en ander dat in die gevallen die verschillende soorten van

14 Verwezen zij naar de discussies ontstaan rond de Coöperatie Laatste Wil U.A.

15 Zie o.a. boven geciteerde opmerkingen van Meijers over het geven van een definitie van een coöperatie.

overeenkomsten die ene coöperatie karakteriseren¹⁶: een en dezelfde coöperatie vertoont in die situaties tegelijkertijd verschillende verschijningsvormen, verschillende karakters, verschillende gezichten.¹⁷

Een sprekend voorbeeld is een in- en verkoopcoöperatie die zowel de inkoop als de verkoop voor haar leden verricht casu quo doet verrichten: zij koopt aan de ene kant economisch zo voordelig mogelijk, dit is zo goedkoop mogelijk, voor haar leden in casu quo laat economisch zo voordelig mogelijk voor haar leden inkopen krachtens met hen gesloten overeenkomsten, aan de andere kant verkoopt zij economisch zo voordelig mogelijk, dit is tegen een zo hoog mogelijke prijs, voor haar leden casu quo laat zij zo voordelig mogelijk verkopen voor haar leden krachtens met hen gesloten overeenkomsten. Zoals gezegd, de aard van de met de leden gesloten overeenkomsten bepaalt de karaktertrekken van de coöperatie als samenwerkingsvorm.

Coöperaties moeten zich volgens art. 2:53 BW ten doel te stellen te voorzien in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden krachtens met hen gesloten overeenkomsten. Onder 'stoffelijke behoeften' is te verstaan behoeften op het economische

16 Voor een wat andere benadering kiest G.J.H. van der Sangen in hoofdstuk 4 van zijn proefschrift *Rechtskarakter en financiering van de Coöperatie*, op p. 218-220, door het rechtskarakter van de coöperatie te bepalen aan de hand van de zijns inziens geldende twee materiële kenmerken van art. 2:53 BW, het sluiten van overeenkomsten met de leden én het sluiten van de overeenkomsten met de coöperatie of haar werkmaatschappij en niet aan de hand van de aard van de soorten van overeenkomsten die de coöperatie allemaal met de leden kan sluiten op basis van genoemd art. 2:53 BW, waaronder de ledenovereenkomst krachtens welke de coöperatie namens de leden rechtstreeks via de rechtsfiguur directe vertegenwoordiging hun belangen kan behartigen bij anderen, zoals bij na te noemen werkmaatschappijen van een topcoöperatie.

Volgt men Meijers' standpunt, dan hoeft niet toegekomen te worden aan de beperking van de mogelijkheid voor de leden van een primaire coöperatie die lid is van een topcoöperatie, om rechtstreeks met de werkmaatschappijen van de topcoöperatie te contracteren: de primaire coöperatie kan namens haar leden rechtstreeks (via de rechtsfiguur directe vertegenwoordiging) contracteren met genoemde werkmaatschappijen krachtens daartoe met haar leden gesloten ledenovereenkomsten in de zin van art. 2:53 BW. In die zienswijze veroorloven die met de leden gesloten overeenkomsten juist dat de leden via de rechtsfiguur directe vertegenwoordiging via de primaire coöperatie rechtstreeks contracteren met de werkmaatschappijen van de topcoöperatie. In dat geval wordt niet toegekomen aan genoemde beperking, het moeten sluiten van een ledenovereenkomst met een werkmaatschappij van de coöperatie waar het lid, lid van is.

17 Dijk/Van der Ploeg, *Van vereniging en stichting, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij*, zesde druk, p. 37, kiezen een ietwat andere invalshoek: "Het soort overeenkomsten dat tussen de coöperatie en haar leden wordt gesloten, is afhankelijk van de aard van de coöperatie; (...)." De voorkeur wordt gegeven aan de benadering die ervan uitgaat dat de aard van de overeenkomst het soort coöperatie bepaalt, indachtig de zienswijze van Meijers dat naar de aard van de gesloten overeenkomsten de coöperatie zich karakteriseert. Voorstelbaar is dat Dijk/Van der Ploeg hetzelfde beogen te zeggen ingeval met 'aard van de coöperatie' bedoeld wordt de 'aard van de samenwerking': deze bepaalt welke overeenkomsten de leden met het oog op de samenwerking sluiten.

vlak.¹⁸ Die kunnen bestaan uit het behalen van economische voordelen voor de leden, uit het behalen van winst voor de leden, alsook uit het besparen van kosten voor de leden.¹⁹ Bij het doel van de coöperatie moet het behalen van economische voordelen voor de leden centraal staan.

In het bedrijf dat de coöperatie uitoefent of doet uitoefenen, kunnen, zoals boven aangegeven, allerlei soorten van ledenovereenkomsten, anders dan die van verzekering²⁰, voorkomen. Onderstaand volgen wat voorbeelden en komen enkele specifieke coöperaties aan de orde die als gevolg van het – kunnen – sluiten van allerlei overeenkomsten denkbaar zijn.

Alvorens hiertoe over te gaan worden ter verduidelijking van de *werking* van de coöperatie de voorkomende rechtsverhoudingen tussen de leden en de coöperatie hierna in beeld gebracht ter vergelijking met de rechtsverhoudingen tussen de aandeelhouders en de N.V./B.V.

Een N.V. of B.V. oefent het bedrijf uit voor haar aandeelhouders/kapitaalverschaffers, niet voor haar leveranciers/afnemers. De N.V. of B.V. opereert zelfstandig aan én de inkoopzijde én de verkoopzijde van de markt. De winst komt, voor zover bij de statuten niet anders is bepaald, de aandeelhouders ten goede. De statuten bepalen veelal dat een deel van de winst wordt gereserveerd.

Bij de coöperatie zijn de leden primair leveranciers/afnemers van het bedrijf, ook wanneer zij meewerken aan de eigenvermogensvorming. Zij worden lid, primair om een voordeel als leverancier/afnemer te behalen, niet om een voordeel als eigen vermogensverschaffer te behalen.

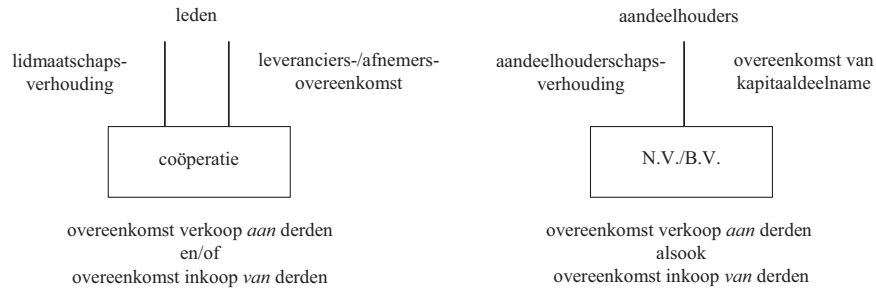
18 Zie de toelichting op art. 2.2.2.1. van het ontwerp voor een Nieuw Burgerlijk Wetboek, p. 14: “Bij de coöperatieve vereniging en de onderlinge waarborgmaatschappij voorziet de vereniging in stoffelijke behoeften der leden op een bijzondere wijze. De vereniging dient om overeenkomsten, die de leden in het economisch verkeer wensen te sluiten, op voor de leden voordeliger wijze tot stand te brengen, dan wanneer de leden individueel deze overeenkomsten met derden zouden aangaan.” R.C.J. Galle, *De coöperatie*, p. 142/143, Handboek Coöperatie, p. 467.

19 G.J.H. van der Sangen, *Rechtskarakter en financiering van de Coöperatie*, 1999, p. 116.

20 Zie lid 1 van art. 2:53 BW.

Eigen vermogen wordt bij een coöperatie gevormd om de coöperatieve doelstelling te realiseren, te weten voor leden-leveranciers/afnemers voordelen te kunnen (blijven) behalen.

vergelijking rechtsverhoudingen bij coöperatie en N.V./B.V.

De overeenkomsten die de leden sluiten in het bedrijf dat de coöperatie te hunnen behoeve uitoefent of doet uitoefenen, moeten, zoals gezegd, rekening houden met de in de wet verankerde coöperatieve doelstelling: economische voordelen behalen voor de leden.

De door de wet voor de coöperatie uitgesloten overeenkomsten van verzekering kan onder andere de ook op coöperatieve grondslag werkende zus van de coöperatie sluiten: de onderlinge waarborgmaatschappij als omschreven in art. 2:53 lid 2 BW. Een prachtige rechtsvorm die helaas langzaam aan het uitsterven is: zie voor de reden het voorwoord. Een jonge autobezitter, een jonge huisbezitter kan met jonge vertrouwelingen best lucratieve onderlinge waarborgmaatschappijen oprichten. Op den duur kan de premie extreem laag zijn dan wel nagenoeg nihil zijn bij die onderlinge waarborgmaatschappijen.

Er moet sprake zijn van uitoefening van een bedrijf. In het bedrijf vinden de met de leden te sluiten overeenkomsten plaats. Die overeenkomsten bepalen het soort bedrijf dat de coöperatie uitoefent of doet uitoefenen. Doel moet zijn te voorzien in de behoeften van de leden krachtens overeenkomsten, gesloten in het bedrijf dat de coöperatie te dien einde ten behoeve van de leden uitoefent of doet uitoefenen. Omdat art. 2:53 BW het voorzien in de behoeften van de leden krachtens overeenkomsten van verzekering uitsluit, zal het bedrijf, dat de coöperatie uitoefent of doet uitoefenen, niet mogen bestaan uit een verzekeringsbedrijf.